КІРЫЛАЎ Мікалай Сцяпанавіч (10.3.1930, в. Пашкова Цвярской вобл., Расія — 15.12.2007), беларускі мастак-афарміцель, жывапісец. Засл. дзеяч мастацтваў Беларусі (1991).

М.С.Кірылаў.

Скончыў Вышэйшае маст.-прам. вучылішча імя В.Мухінай (1959). Аўтар праектаў комплекснага маст. афармлення экспазіцый Бел. музея гісторыі Вял. Айч. вайны (1964), ВДНГ БССР (1972, 1977) і інш. Працаваў у акварэлі. Цыклы лірычных, індустрыяльных пейзажаў К. прасякнуты захапленнем прыгажосцю прыроды, зямлі: серыі «Па Залатым кальцы» (1963), «Па Сібіры» (1971), «Па Беларусі» (1982). Дакладнасцю, кампазіцыйнай завершанасцю вылучаюцца партрэты: «Настаўніца Л.Булатава», «Цясляр А.Аляксееў» (абодва 1974), «Трактарыст Б.Тумураў» (1975), «Разьбяр па дрэве С.Гуткоўскі» (1976), «Шахцёр У.Сільчанка», «Медсястра Л.Лобан» (абодва 1981), «Ткачыха Г.Палійчук» (1983), «Фотамастак М.Шарай» (1995), а таксама графічныя «Акадэмік медыцыны І.М.Грышын», «Кінарэжысёр Ю.Азаронак» (абодва 1998) і інш.

Г.А.Фатыхава.

М.Кірылаў. Кінарэжысёр Ю.Азаронак. 1982.

КІРЫЛІЦА, адна з дзвюх старажытных славянскіх азбук (гл. таксама *Глаголіца*). Сваю назву атрымала ад імя слав. асветніка і прапаведніка хрысціянства Кірылы. Створана ў канцы 9 — пач. 10 ст. на аснове грэч. (візант.) урачыстага (унцыяльнага) пісьма, была пашырана ў паўд. і пэўны час зах. славян. Ва ўсх.-слав. землях уведзена ў сувязі з хрысціянізацыяй. Пісьмовыя помнікі эпохі станаўлення К. не захаваліся, таму ў дачыненні часу стварэння К. і яе храналагічных суадносін з глаголіцай існуе некалькі пунктаў гледжання. На думку адных вучоных (Я.Ф.Карскі, С.П.Абнорскі), К. была створана братамі Кірылам і Мяфодзіем раней за глаголіцу ў 9 ст., паводле другіх (В.Копітар, П.Я.Чарных) першай слав. азбукай, якую стварылі Кірыла і Мяфодзій у 863 г. (або 855), была глаголіца, трэція выказвалі меркаванне аб тым, што глаголіца і К. — почыркавыя разнавіднасці адной азбукі, магчыма, створаныя аднчасова адным аўтарам. Стварэнне К. прыпісваюць (Е.Георгіеў і інш.) вучням Кірылы і Мяфодзія (Кліменту Ахрыдскаму) і датуюць эпохай балгарскага цара Сімяона (893—927), паколькі літарны склад стараж. К. адпавядаў старaж.-балгарскаму маўленню, для перадачы гукаў якога унцыяльнае пісьмо было дапоўнена шэрагам літар (ж, ш, ъ, ь), у склад К. былі ўведзены дублетныя літары (і—и—ѵ, о — ѡ, ф — ѳ і інш.). У К. выкарыстоўваліся надрадковыя знакі: прыдыхання, націску, скарачэння слоў з цітламі. Літары К. мелі лічбавае значэнне: над літарай ставіўся знак цітлы, а па баках – адна і дзве кропкі. К. 11—14 ст. характарызавалася асаблівым тыпам пісьма — уставам з геаметрычнасцю ў абрысах літар. У пісьменнасці ўсх. і паўд. славян змянялася форма літар К., мяняўся іх склад і гукавое значэнне пад уздзеяннем моўных працэсаў у жывых слав. мовах: у рукапісах 12 ст. не выкарыстоўваюцца літары ётаваных юсаў (ѩ, ѭ) і юса вялікага (ѫ), у 13 ст. адзначаны пропуск літар ъ («ёр») і ь («ер»), якія замяніліся *о* і *е*, у некаторых рукапісах пачынаючы з 12 ст. літара ѣ («яць») пішацца на месцы *е*. Да сярэдзіны 14 ст. літары страцілі строгае геаметрычнае аблічча, узнікалі варыянты іх напісання, павялічылася колькасць скарочаных слоў; такі тып пісьма стаў называцца паўуставам. У канцы 14 ст. *устаў* і *паўустаў* замяніліся *скорапісам*. На аснове відазмененай і спрошчанай К. гістарычна склаліся сучасныя бел. і інш. ўсходне- і некаторыя паўд.-слав. алфавіты. У сучаснай бел. графіцы ёсць знакі для абазначэння спалучэння гукаў [jo] — («ё»), спецыфічнага кароткага гука [ў] — («ў»),

Кірыліца: Літары і іх назвы	Кірыліца: Лічбавае значэнне	Грэчаскае ўстаўнае пісьмо	Кірыліца: Літары і іх назвы	Кірыліца: Лічбавае значэнне	Грэчаскае ўстаўнае пісьмо
А — аз	1	а	Х — хер	600	Х
Б — букі			Ѡ — амега	800	ω
В — ведзі	2	В	Ц — цы	900	
Г — глаголь	3	Г	Ч — чэрв	90	
Д — дабро	4	Д	Ш — ша		
Є — есць	5	Є	Щ — шта		
Ж — жывеце			Ъ — ёр		
Ѕ — зяло	6	Ѕ	ЪІ — еры		
Ꙁ — зямля	7	Z	Ь — ер		
І — і	10	І	Ѣ — яць		
И — іжэ	8	Н	Ю — ю		
К — кака	20	К	Ꙗ — я		
Л — людзі	30	λ	Ѥ — е		
М — мыслеце	40	М			
N — наш	50	N	Ѧ — юс малы		
О — он	70	О	Ѫ — юс вялікі		
П — пакой	80	П	Ѩ — ётаваны юс малы		
Р — рцы	100	Р	Ѭ — ётаваны юс вялікі		
С — слова	200	С	Ѯ — ксі	60	Ѯ
Т — цвёрда	300	Т	Ѱ — псі	700	Ѱ
Оу — ук	400		Ѳ — фіта	9	Ѳ
Ф — ферт	500	Ф	Ѵ — іжыца		Ѵ

Кірыліца.

афрыкаты [дж] і [дз] перадаюцца дыграфамі, раздзяляльную функцыю выконвае апостраф. Першая датаваная кніга, напісаная К., — *Астрамірава евангелле* (1056—57).

Літ.: Булыка А.М. Развіццё арфаграфічнай сістэмы старабеларускай мовы. Мінск, 1970; Истрин В.А. 1100 лет славянской азбуки. Москва, 1988.

Н.В.Пятаева.

КІРЫЛЬЧАНКА Пётр Міхайлавіч (18.10.1914, г. Краснадар, Расія — 20.9.1997), беларускі альтыст, педагог, дырыжор. Засл. артыст Беларусі (1961). Скончыў Ленінградскую кансерваторыю (1938). Працаваў у Маскве і Горкім. У 1944—62 саліст Дзярж. сімф. аркестра Беларусі, удзельнік струннага квартэта Бел. філармоніі. У 1970—73 гал. дырыжор Дзярж. тэатра муз. камедыі Беларусі, у 1980—